

Predgovor

Knjigo sem si zamislila kot predstavitev tematik in razprav, ki sestavljajo vedo umetnostne zgodovine in izhajajo iz njenih osrednjih vprašanj – identificiranja, kategoriziranja, interpretiranja, opisovanja in razmišljanja o umetniških delih. Načini, kako umetnostna zgodovina pristopa k tem nalogam, se s časom spreminjajo. Dinamičen odnos do umetnostnozgodovinskih parametrov in tega, kako so različne zgodovine povezane z vizualnim, postavlja vprašanja predstavitev zgodovine vizualne umetnosti v pisno obliko, z omejitvami verbalnega jezika. V zadnjih letih je bil spremenjen tudi relativni pomen vloge umetnika, umetniškega predmeta in gledalca v umetnostnem sistemu. Te razprave pa nadalje odpirajo vprašanja, povezana z našim razmišljanjem o avtorstvu, avtentičnosti in kronološko opredeljenem linearnem napredku, ki oblikujejo tradicionalni umetnostnozgodovinski kanon, ki dopušča le en način gledanja, analiziranja in zgodovinjena umetnosti.

Tradicionalne umetnostne zgodovine torej poudarjajo obdobja in sloge ter se osredotočajo na zahodno umetnostno produkcijo, to pa lahko zasenči druge pristope, denimo združevanje umetniških del na osnovi motiva, ali vpliva na način, kako razpravljamo o umetnostih iz nezahodnih kultur. Ta knjiga preizprašuje tovrstne tradicionalne poglede na umetnost in pisanja o njej. Zato sem izbrala primere iz različnih zgodovinskih obdobj in kultur ter z njimi ponazorila vprašanja, ki se mi zdijo bistvena za sam predmet. Ker gre za *Zelo kratek uvod*, sem bila pri izboru ilustracij selektivna – uporabljene podobe so mišljene le kot značilne za tematike, o katerih

razpravljam. Kot celota so ilustracija reprezentacije »visoke umetnosti«, torej umetnosti, za katero pričakujemo, da jo bomo našli v muzejih in galerijah. To gradivo nam omogoča, da preučimo vrsto družbenih in kulturnih vprašanj, ki jih pokriva umetnostna zgodovina.

Uvodoma zastavim temeljno vprašanje: Kaj je umetnostna zgodovina? Zarišem razliko med umetnostno zgodovino, gledanjem umetniških del in umetnostno kritiko ter razmislim o vrsti artefaktov, vključenih v vedo, in o tem, kako se v času spreminjajo. Čeprav je področje vizualnega, se o umetnosti učimo preko branja, svoje misli o njej pa najpogosteje razkrivamo s pisanjem. Vzpostavi se torej igra med verbalnim in vizualnim, ki jo raziskujem v 2. poglavju. V njem preučujem, kako se umetnostne zgodovine pišejo in kakšen učinek ima to na sam predmet in tematike umetnostne zgodovine. Uporabljam primere iz širokega časovnega razpona, vključno s Plinijem, z Vasarijem in Winckelmannom, ter sodobnejša pisanja Gombricha, Greenberga, L. Nochlin in G. Pollock. Njihove razprave potrjujejo pričakovanja, ki jih imamo o umetnostni zgodovini kot kronološki zgodbi velikih zahodnih umetnikov. Pristranskost te interpretacije odpira vprašanja o pomenu kanona v umetnostni zgodovini in našem pogledu na nefigurativno, primitivno in naivno umetnost.

Pomen galerije ali muzeja – ali na splošno načinov predstavitve umetnostne zgodovine – obravnavam v 3. poglavju, kjer izrišem razvoj zbirk od kabinetov čudes do zasebnih in korporativnih sponzorjev ter dandanašnjih zbiralcev. Obenem razpravljam o vplivu, ki ga ima kopičenje predmetov na vrednost le-teh in umetnostne zgodovine, pa tudi o tem, kako na »vrednost« predmetov vpliva samo pisanje o njih. Vračam se tudi k vprašanju umetnostnozgodovinskega kanona glede na sposobnosti galerije ali muzeja, da ga bodisi potrjuje bodisi izpodbija. Posebej naglasim pomen identitete

umetnika tako v galerijskem prikazu kot pri odgovoru na vprašanje: Se umetnostnozgodovinska predstavitev del, ki so javnosti prikazana skozi bodisi raziskovanje motivov bodisi kronološko sosledje, sploh razlikuje? To oblikuje tudi moje razmišljanje o spremembah v umetnostnozgodovinskih usmeritvah, ki so posledica »blockbusterskih« razstav, denimo postimpresionistične iz leta 1912, ki je umetniškemu gibanju dala ime.

Odnos med umetnostjo in mislijo je lahko kompleksen.

V 4. poglavju tako razpravljam o vplivu različnih filozofskih šol in psihoanalitske teorije na naše razmišljanje o umetnostni zgodovini in vlogi, pomenu ter interpretaciji umetnosti.

Predstavim ideje ključnih mislecev, kot so Hegel, Marx, Freud, Foucault in Derrida, da bi pokazala, kako so se soočali z umetnostno zgodovino, še posebej v odnosu do pojava socialnih zgodovin umetnosti in feministične umetnostne zgodovine.

V 5. poglavju nadaljujem razpravo o ideji pomena v umetnosti, zlasti o značilnostih in vrstah reprezentacije ter uporabi ikonografije ali simbolizma v umetniških delih skozi zgodovino.

V 6. poglavju opišem različne medije in tehnike, ki se uporabljajo pri ustvarjanju umetnosti.

Upam, da bo knjiga poleg predstavljanja načinov razmišljanja o umetnosti in njeni zgodovini spodbudila in omogočila tudi uživanje ter razumevanje samih umetniških del. Obenem želim ves čas krepiti pomen umetniškega predmeta kot našega primarnega gradiva ali izhodiščne točke umetnostne zgodovine. Zato nas zadnje poglavje vrne umetniškemu delu samemu. Pozornost obračam na branje fizičnosti predmeta glede na tehniko in medij, uporabljena pri njegovem ustvarjanju, pa tudi na druge metode, na katere se lahko opremo pri branju vizualnega.

Knjiga naj bi bila zanimiva za splošnega bralca, za nekoga,

ki obiše galerijo, za gimnazije, prav tako za prve letnike dodiplomskega študija umetnostne zgodovine, arheologije in kulturnih študij kot uvodno učenje različnih vidikov vizualne kulture. Želela sem napisati besedilo brez uporabe žargona, je pa mnogo tehničnih in strokovnih izrazov, ki jih je potrebno uporabljati in poznati. Zavedajoč se tega, pa tudi zaradi predstavitvenega značaja knjige, sem vključila bogat slovar izrazov in seznam spletnih naslovov galerij in muzejev, ki pomenijo izhodišče za individualno preučevanje umetniških del in zbirk, kjer se nahajajo.

Moj namen je podati jasno in zgoščeno razpravo o kompleksnih polemikah znotraj umetnostne zgodovine. Bralca želim opremiti z osnovnimi orodji, nujnimi za preučevanje predmeta preko kronološkega in tematskega pokrivanja širokega spektra vprašanj, povezanih z vedo. A najpomembneje, s to knjigo želim sporočiti, koliko se lahko naučimo iz umetnosti, in pokazati na množstvo poti, kako lahko uživamo v pogledu nanjo, ob razmišljanju o njej in v razumevanju njenega odnosa do nas samih.

1. poglavje

Kaj je umetnostna zgodovina?

Predmet lepote je večna radost.

Keats

ALI IMA UMETNOST lahko zgodovino? O umetnosti razmišljamo kot o brezčasni, njena »lepota« naj bi imela pomen, težo in poziv za človeštvo onkraj časa. To običajno velja vsaj za naše ideje o »visoki« ali lepi umetnosti, z drugimi besedami, za slikarstvo in kiparstvo. Ta vrsta vizualnega gradiva ima lahko avtonomen obstoj – v pogledu nanj uživamo zaradi njega samega, neodvisno od vsakega poznavanja njegovega konteksta, čeprav lahko gledalci iz različnih časovnih obdobj ali kultur seveda gledamo na isti predmet na različne načine.

1 Kaj je umetnostna zgodovina?

Gledanje umetniških del in kritika

Ko gledamo sliko ali kip, si pogosto postavimo naslednja vprašanja: Kdo je to ustvaril? Kdaj? Kaj je motiv? Gre za precej tehtna, pogosto pričakovana vprašanja, odgovore nanje pa najdemo, denimo, na pripisih k ilustracijam v knjigah o umetnosti in na oznakah del, prikazanih v muzejih in galerijah. Za mnoge od nas so ti drobci informacij dovolj. Naša radovednost, kdo, kaj in kdaj glede umetnosti, je potešena, torej se lahko vrnemo k ogledovanju umetniškega dela ali zgolj uživanju ob pogledu nanj. Tistim, ki imamo tudi vprašanje, kako, lahko informacije o uporabljeni tehniki – denimo, o olju ali temperi (glej 6. poglavje) – pomagajo nadalje razmišljati o veščinah umetnika. Pomembno je omeniti, da tovrstno ogledovanje umetniških del ne zahteva poznavanja umetnostne zgodovine. Zgodovina posameznega dela je vsebovana v njem